

TRGOVINA ULJEM U DUBROVNIKU U XIV VEKU

Desanka Dinić-Knežević

Ulje je išlo u red onih artikala, koji su zauzimali važno mesto u ishrani dubrovačkog stanovništva. No i pored toga u našoj literaturi je o ulju više uzgred ponešto rečeno.¹ Zato bi ovaj rad imao za cilj da što svestranije obuhvati promet ulja u Dubrovniku, sa posebnim osvrtom na unutrašnju trgovinu.

S obzirom na prirodne uslove možemo pretpostaviti da je na dubrovačkoj teritoriji bilo dosta maslinjaka, a uz to su neki Dubrovčani preko svojih žena sticali pravo na korišćenje maslinjaka u drugim primorskim mestima.^{1a} Berba ulja je, kao i berba grožđa, imala poseban značaj za Dubrovčane, što se potvrđuje i time što se neke odluke produžavaju do berbe ulja.² No sačuvani izvori nam ne omogućavaju da odredimo kolika je bila godišnja proizvodnja ulja i koliki je bio udeo te proizvodnje u snabdevanju gradskog stanovništva. Sudeći po onome što nam je sačuvano za kraj XIII i početak XIV veka, može se pretpostaviti da je u to vreme domaća proizvodnja ne samo zadovoljavala potrebe stanovništva u gradu već da je ulja bilo i za izvoz. Ulje je verovatno počelo da se izvozi, ali nam prve vesti potiču iz 1280, a vezane su za krađu ulja. Zapravo, Ivan Pečenežić je 8. februara te godine prijavio knezu da su mu na željeznoj Ploči oteta dva konja natovarena robom, među kojom su bile i dve mešine pune ulja.³ Među robom koju su 1284. ljudi župana Tvrтка opljačkali krznaru Hraniši i Matehi, sinu nekog Vlaha, bilo je ulja u vrednosti od 5 groša.⁴ Još više je bio oštećen Viljem Gerduzi, kome je Marija de Chau, gospodarica Ulcinja, zaplenila čitavu posudu (botam) ulja u vrednosti od 30 perpera, a platila mu je samo dve trećine. Pošto mu je ostala dužna za ulje još 10 perpera i za neku suknju 4 perpera, što, izgleda, nije htela da plati, Viljem se 5. aprila 1285. žali dubrovačkom knezu i sudijama i traži da mu se ovo isplati.⁵

U ovim godinama je promet između Dubrovnika i zaleđa, izgleda, bio prilično živ, ali su nam, kao što vidimo, ostali zabeleženi samo slučajevi kad

¹ R. Jeremić — J. Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika I, Beograd 1938, 35; B. Krekić, Dubrovnik i Levant (1280—1460), Beograd 1956, 60, 93.

^{1a} U testamentu Mare, žene Pale de Zaulego, zabeleženom 22. marta 1282. navodi se da ona ima maslinjak u Baru od 50 stopa, pa od toga polovinu ostavlja crkvi sv. Đorđa u Baru a drugu polovinu svome mužu Pavlu. Posle njegove smrti i taj deo će pripasti crkvi. (Testamenta notariae cit. Test. VII, 58')

² Reformationes cit. Ref. XXX, 131'.

³ G. Čremošnik, Kancelariski i notarski spisi 1278—1301, Zbornik za IJK treće odeljenje I, Beograd 1932, 23.

⁴ Isto, 138.

⁵ Diversa cancellariae cit. Div. canc. II, 50'; Čremošnik, n. d., 143—144.

je bila potrebna intervencija dubrovačke opštine. Opština je na početku 1313. morala da interveniše i u slučaju svojih trgovaca uljem i drugom robom na neretljanskom trgu, kojima je tamošnji knez Ivan Nelipčić nametnuo neuobičajene novine, naplaćujući desetinu od ulja i druge robe. Zbog toga je Opština zabranila svojim trgovcima da tamo odlaze sa robom, a oni koji su već bili tamo morali su da napuste trg do kraja maja, pod kaznom gubitka robe i 100 perpera.⁶ Slučajeva samovolje i krađe ulja bilo je i kasnijih godina. Tako su avgusta 1375. Bogić Belić i Kranec Dejanović, Morovlasi iz katuna Dobreča Visulovića, bili jemci Radoslavu i Gojakoviću za Miloša Branetića iz istog katuna, koji je Gojakoviću ukrao 8 stari ulja.⁷

Ulje se bez sumnje izvozilo uz dozvolu dubrovačke vlade. Moglo se verovatno izvoziti i morem i kopnom. Do zabrane izvoza ulja i još nekih prehrambenih artikala morem, pod kaznom od jednog perpera i gubitkom robe, došlo je tek maja 1335.⁸ No Opština je tek u drugoj polovini XIV v., u vezi sa sve većom potrošnjom ulja u gradu, zbog stalnog povećanja broja stanovnika, kontrolu nad trgovinom uljem uzela ozbiljnije u svoje ruke, tako da je svaki izvoz posebno odobran. Tako je Malo veće 18. oktobra 1378, neposredno posle berbe, odobrilo prezviteru Ratku, protovestijaru bosanskog kralja Tvrtka, da za kralja izveze 1 tovar ulja, a 5. oktobra sledeće godine opet u kraljevo ime dva tovara ulja. Istovremeno je bilo dozvoljeno da se izvezu 2 do 3 stara »pro nobilibus hominibus Bosne et Sclavonie«.⁹ Potkraj oktobra 1378. bilo je dozvoljeno da se za manastir Mileševu izvezu 3 tovara ulja i da se vojvodi Vlatku, verovatno Vukoviću, dá, izgleda kao poklon, 15 perpera i pravo da izveze jedan tovar ulja.¹⁰ Na početku maja 1379. veće Umoljenih je dozvolilo da se izveze 12 stari ulja za Malu braću u Bosni,¹¹ a potkraj septembra Malo veće da Oborko i Mihajlo, trgovci iz Ugarske, izvezu dva tovara ulja.¹² Februara 1384. dozvoljeno je Vlahu Sorkočeviću da svoje ulje proda »Slovenima«, a jula Stefanu Lukareviću da se »Slovenu« za koga je molio dozvoli da izveze 2 stara ulja.¹³ Ponekad su izvožene i veće količine ulja. Takav slučaj je bio na početku 1386. kad je Ilija Radenov trebalo da na svojim barkama pošalje u Kotor, na traženje Ivana Kromolisio iz Korone, 11 posuda ulja uz prevozninu od 12 perpera.¹⁴ Ulje se iz Dubrovnika izvozilo na sve strane u Vene-

⁶ Monumenta Ragusina (Mon. Rag.) collegit et digessit J. Gelcich, tomus I, Zagrabiae 1879, 24; M. Dinić, Comes Constantinus, Zbornik RVI VII, Beograd 1961, 8.

⁷ Div. canc. XXV, 59. O merama za ulje biće govora kasnije.

⁸ A. Solovjev — M. Peterković, Dubrovački zakoni i uredbe, Istoričko-pravni spomenici knj. I, Zbornik za IJK treće odeljenje VI, Beograd 1936, 13.

⁹ Mon. Rag. IV, 172, 244.

¹⁰ Isto, 173, 174.

¹¹ Mon. Rag. IV, 199. — 20. januara 1383. Maloj braći iz Bosne je ponovo dozvoljeno da izvezu dve salme ulja. (M. Dinić, Odluke veća Dubrovačke Republike I, Zbornik za IJK XV, Beograd 1951, 308).

¹² Mon. Rag. IV, 241. — 18. oktobra 1380. odobrava se Radoslavu Bogdaniću da izveze 2 salme; 8. novembra iste godine Miladinu Kranislaviću 2 salme, a 29. novembra 1382. Pokru Benešiću jednu salmu ulja (M. Dinić, Odluke veća I, 79, 84, 273).

¹³ M. Dinić, Odluke veća Dubrovačke Republike II, Zbornik za IJK XXI, Beograd 1964, 65, 86.

¹⁴ Div. canc. XXVI, 18'.

ciju,¹⁵ Bosnu,¹⁶ Srbiju,¹⁷ pa čak i Bugarsku.¹⁸ Ali sve to ulje nije proizvedeno u Dubrovniku. Zapravo, jedan deo od toga su Dubrovčani dobijali iz svojih maslinjaka, ali su znatne količine uvožene i sa strane, kako za potrebe domaćeg stanovništva tako i za izvoz i to prvenstveno u zemlje iz zaleđa. Prve konkretne vesti o uvozu ulja imamo tek iz 1327, ali se, po svemu sudeći, uvozom počelo znatno ranije. Još aprila 1302. Veliko veće dozvoljava onima koji imaju ulje u gradu da ga mogu tu prodati po ceni što povoljnijoj za njih.¹⁹ Ma da se ovde izričito ne pominju domaći i strani trgovci, nije isključeno da je u gradu bilo i stranog ulja. Januara 1325. Antonije bačvar iz Ankone, inače stanovnik Dubrovnika, kupuje od nekog magistra Felea, za koga ne znamo da li je već bio nastanjen u Dubrovniku ili je ovamo došao samo zbog trgovine, jedan sud pun ulja, po ceni od 62 perpera milijar.²⁰ God. 1327. u Dubrovniku već u veliko posluju trgovci iz Barija; 30. juna te godine poznati barulitanski trgovac Tomazeo Dendato, prokurator Franka, sina notara Viljema iz Barija, obavezao se u svoje i Frankovo ime da će Bartolu Tudiziću, dubrovačkom trgovcu, prodati 15 milijara dobrog svetlog ulja iz Apulije. Ulje je trebalo da bude upućeno prvom lađom koja krene iz Apulije u Dubrovnik i to na Martolov rizik. Istovremeno je bila ugovorena i cena od 40 perpera za jedan dubrovački milijar.²¹ Ulje iz Južne Italije prodaje se u Dubrovniku i novembra 1334. Dovezao ga je bio pomenuti Tomazeo iz Barija i prodavao u gradu tako da su se po njemu ravnali i ostali Dubrovčani koji su prodavali ulje.²² Na vesti o uvozu ulja ponovo nailazimo tek 1347. kad opština, da bi grad što bolje snabdela uljem, pristupa jednoj meri već prokušanoj u snabdevanju grada raznim prehrambenim artiklima, a naročito žitom. Ovde nisu doduše kao kod dovoza žitarica građanima davane premije nego im je po odluci Malog veća od 1. februara 1347. dozvoljeno da od ulja koje uvezu u grad mogu izvesti polovinu i prodati kome hoće.²³ Ova odredba je imala očekivani efekat, pa je među trgovcima bilo i onih koji su se obavezivali da dovezu veće količine ulja. Takav slučaj je bio sa Lovrom, sinom Stepe Sorkočevića, kome je decembra 1347. dozvoljeno da doveze u grad 50 posuda ulja,

¹⁵ 14. septembra 1386. dozvoljeno je Marinu Kabužiću da izveze u Veneciju »unum vas amurçe (?) olei« (M. Dinić, Odluke veća II, 288).

¹⁶ 27. decembra 1392. dozvoljava se Žoru Bokšiću, protovestijaru bosanskog kralja, da izveze iz Dubrovnika »duas eius vegetes ollei, quas habet in Ragusio« (Ref. XXIX, 29).

¹⁷ 12. februara 1391. Malo veće dozvoljava »vendendi oleum Sclavis et trahi extra Ragusium ad minutum a duobus quartuciis infra pro qualibet persona« (Ref. XXIX, 9').

¹⁸ 11. oktobra 1390. Nikoli Gučetiću je u Malom veću dozvoljeno »quod de primo oleo adveniente in Ragusio possit trahere de Ragusio salmas quatuor olei pro mittendo illas imperatori Vidini« (Ref. XXIX, 3').

¹⁹ Mon. Rag. V, 24.

²⁰ Diversa notariae (Div. not.) IV, 80'.

²¹ Div. canc. VIII, 187.

²² 17. novembra 1334. Cudollinus, sin nekog Gradeše, primio je od Vlaha Kabužića jedan sud ulja od pola milijara da ga proda u gradu u toku jednog meseca, po ceni po kojoj prodaju svoje ulje »Tomaxius et illi de Gambe«. Istog dana je i Cenobija, majka Martola Tupše, primila od Vlaha istu količinu ulja da ga prodaje u toku jednog meseca, po ceni po kojoj prodaju ulje »Tomaxius de Barulo et illi de Gambe« (Div. canc. XII, 41).

²³ Mon. Rag. I, 254.

s tim da polovinu izveze. Do kraja februara sledeće godine dovezao je 45 posuda i to 25 na jednu apulijsku barku i 20 na barku nekog Radenka.²⁴ No, ulje je uvoženo i nezavisno od ove opštinske odredbe. Znamo, npr., da se 27. marta 1350. Grimald iz Barija obavezao Jurju Kabužiću, od koga je bio pozajmio 322 perpera i 8 groša, da će mu novac vratiti nakon jednog meseca, pošto Dubrovčani Nikola i Jakov prodaju 11 vedara ulja koje je bio uvezao u grad i dao im da ga prodaju.²⁵ Međutim, opština je zadržala sebi pravo da odredi granicu do koje se može kretati cena ulja u gradu. Tako je januara 1361. u Malom veću bilo odlučeno da se prodaje po ceni do 14 groša star, a februara sledeće godine raspravljalo se u Velikom veću o tome da se prilikom izvoza ne naplaćuje carina na manju količinu ulja od jedne libre, ali predlog nije usvojen nego je odlučeno da se uopšte izvoz zabrani.²⁶ No i pored toga je nekoliko dana nakon ove odluke Malo veće dozvolilo Milčetu Opornici i nekom Milatu da izvezu iz grada do 5 stari ulja.²⁷ Ovih godina se grad ponovo snabdeva uljem iz južne Italije i to preko svojih građana i stranaca. Aprila 1366. mornar Frančesko Korzecane iz Apulije obavezao se dubrovačkom kancelaru Teodoru Skolmafogiju da mu doveze u Dubrovnik sve ulje koje mu bude dao Jakov, Teodorov brat, a za svaki sud kapaciteta od 30 do 50 stari, koji doveze u toku maja meseca, platiće mu prevoz od jednog dukata. Za vreme dok ovo ulje prevozi ne sme se prihvatiti drugog posla, a Jakov ga ne može dati da ga prevozi bilo koja druga osoba iz Brindizija,²⁸ gde se je, izgleda, ulje nalazilo. Te godine maja meseca u Dubrovnik je stiglo i 14 posuda ulja Cecho de Pulignano, koje je prihvatio Džive Markulinov. Od tog ulja je, na račun nekog dugovanja, Teodor Skolmafogio trebalo da primi 40 dukata.²⁹ Istom Teodoru je Vlaho Radovanov bio dužan 300 dukata. Prema ugovoru koji su oni sklopili 20. decembra 1367, Vlaho je sav novac trebalo da uloži u kupovinu ulja, a ako ga bude prodavao na veresiju, snosiće sav rizik u vezi sa naplatom.³⁰ Nije nam poznato gde je trebalo da ga nabavi, ali znamo da ove godine ulje u Dubrovnik stiže iz Barija; 16. oktobra Francisko Vlahov iz Barija, ugovara sa Martinom Đurđevićem da mu za dva meseca doveze u Dubrovnik 8 do 10 milijara svetlog ulja, po prilično povoljnoj ceni od 29 dukata za milijar, pod kaznom od 20 dukata.³¹

Pored južne Italije ulje se ovih godina uvozi i iz grada Bara. Počev od 1369. Bar zauzima sve značajnije mesto u snabdevanju Dubrovnika uljem. Te godine 28. novembra Andrija, sin Sime Valentino iz Bara, prodao je Ivanu Ogreju 40 stari ulja, po ceni od 10 groša za star. Andrija je ulje trebalo da pošalje na svoj rizik, sa prvom barkom kojom Ivan pošalje sudove za ulje; za svaki star koji ne pošalje plaća kaznu od 16 groša.³² Iz Bara u Dubrovnik ulje stiže i u toku 1372; Niko, sin Viljema iz Bara, je na osnovu ovlašćenja, koje mu je dala barska opština, 26. oktobra 1372. sklopio u Dubrovniku ugovor

²⁴ Isto, 286—287.

²⁵ *Distributiones testamentorum* I, 28.

²⁶ *Mon. Rag.* II, 60, 163.

²⁷ Isto, 164.

²⁸ *Div. canc.* XX, 116'.

²⁹ *Div. canc.* XX, 134.

³⁰ *Div. canc.* XXI, 151'.

³¹ *Div. canc.* XXI, 135.

³² *Div. canc.* XXII, 18'.

sa Vladom Radovanovim da mu do Božića obezbedi u barskoj luci 10 milijara ulja po ceni od 26 dukata milijar, računajući po 80 stari u jedan milijar. Niko je, pošto se vrati u Bar, morao o tome da obavesti barsku opštinu i ako se ona složi sa sadržinom ugovora trebalo je sa tim da upozna Marina Sovranca iz Venecije, verovatno opštinskog faktora u Dubrovniku. Istovremeno je sklopljen ugovor i između Marina Sovranca i Vlaha o isporuci tog ulja u navedenom roku. Barska opština se očigledno složila sa ovim ugovorom, jer je Marin već 2. novembra iste godine primio od Vlaha na ime isplate ulja 110 dukata.³³ No ovih godina se u Dubrovniku prodaje i ulje koje stiže iz južne Italije.³⁴ Tamo se ulje nabavlja i 1375,³⁵ ali je tada znatna količina kupljena i u severnoj Dalmaciji. Opštinski službenik, magister Ivan Cernisicus (!), prodao je 14. oktobra Martinu Đurđeviću 5 milijara ulja i obavezao se da mu do Božića nabavi još 5 milijara iz Dalmacije, po ceni od 36 dukata za dubrovački milijar, računajući po 31 groš u dukat.³⁶ Verovatno je u vezi sa tom nabavkom 3. decembra 1375. pozajmio od dubrovačkog notara, Teodora Skolmafogija, 200 dukata dajući mu u zalag barku sa kojom je trebalo da ide u Trogir, da bi za ovaj novac kupio ulje i dovezao ga na svoj rizik.³⁷ Teodor Skolmafogio je na početku sledeće godine uložio još 200 dukata u koleganciju sa Lukom Negojevim i Angelom Kačićem, koji su takođe uložili po 200 dukata. Sa sumom od 600 dukata Luka je trebalo da ide u Apuliju i novac investira u ulje koje će dovesti u Dubrovnik; polovina prihoda od prodaje trebalo je da pripadne Luku a polovina Teodoru i Angelu.³⁸ U Apuliji je ulje trebalo da nabavi i Radovan Marić koji je 3. decembra 1376. primio od Marina Đurđevića u koleganciju u tu svrhu 250 dukata. Pored ulja trebalo je da kupi i vunu, a nakon prodaje u Dubrovniku da izvrši obračun sa Marinom, kao vlasnikom osnovnog kapitala, tj. da mu vrati uloženi novac i isplati polovinu prihoda od prodaje. Već februara sledeće godine među njima je izvršen obračun.³⁹ Radovan Marić je i kasnijih godina dovozio ulje iz Apulije.⁴⁰ Dubrovčani su inače često koristili svoj boravak u južnoj Italiji, u službi opštine, da nabave i ulje koje su kasnije prodavali u gradu ili ga izvezili. Takav slučaj je bio i sa Damjanom, sinom Marina Radenovog, opštinskim sindikom za so u Brindiziju, kome je januara 1381. dozvoljeno da, pošto plati prevoz, utovari 12 posuda ulja (vasa) na opštinske lađe koje tamo idu po so i to po 4 posude na jednu lađu.⁴¹

³³ Div. canc. XXIII, 151'; L. Thallóczy, C. Jireček, E. Sufflay, Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia II, Vindobonae 1918 70.

³⁴ 15. januara 1371. Radan, sin nekog Lovra sa ostrva, obavezuje se Nikoli, sinu Nifka Gundulića, da će mu dati polovinu od onoga što dobije od spora koji vodi sa Vidom iz Apulije zbog dva suda ulja (Div. canc. XXIII, 6).

³⁵ 6. februara 1375. Obrad Sredanović prodavac (stationarius) i Miloš Gunjević mornar primili su od dubrovačkog notara Teodora Skolmafogija 200 dukata, od čega su polovinu trebali da daju njegovom bratu Jakovu, koji se nalazio u Brindiziju u vezi s kupovinom neke robe, a sa polovinom novca trebalo je da tamo kupe ulje i usoljeno meso. Obračun po povratku. (Div. canc. XXIV, 8')

³⁶ Div. canc. XXIV, 76.

³⁷ Isto, 92'.

³⁸ Isto, 109.

³⁹ Isto, 194'.

⁴⁰ 30. decembra 1392. Malo veće je dozvolilo Maroju pisaru (scribano) da od ulja koje će iz Apulije uvesti Radovan Marić može izvesti polovinu pošto plati carinu, a drugu polovinu da prodaje u Dubrovniku (Dinić, Odluke veća II, 280).

⁴¹ Dinić, Odluke veća I, 116.

Damjan se, izgleda, bio zadužio da bi kupio ulje, pa je marta sledeće godine Radovče Bratanović tražio da mu se sekvestrira 5 vasa, 2 vegeta (bureta) i jedan baril ulja. Istovremeno su i Obrad Radilinović i Pribil Bratanović, prokurator i Srdana Bratanovića, tražili da mu se zabrani prodaja 5 vasa, dve mešine (dotra duo) i jednog barila ulja.⁴²

Među trgovcima uljem ovih godina ponovo srećemo Vlaha Radovanovog. On je 30. septembra 1381. kupio od Baradina Luke Machiena 10 milijara dobrog svetlog ulja, koje mu je Luka trebalo da isporuči do Božića, po ceni od 30 dukata milijar, računajući po 30 groša u jedan dukat. Polovina isplate je trebalo da bude izvršena u novcu, a polovina u tkaninama.⁴³ Na taj način grad ipak nije bio snabdeven dovoljnom količinom ulja, pa je Malo veće 8. juna 1383. dozvolilo onima koji uvezu ulje do sv. Mihajla da mogu izvesti polovinu, pošto plate uobičajenu carinu.⁴⁴ Koliko je ulja na taj način uvezeno nije nam poznato, ali znamo da su se uslovi izvoza u sledećoj godini nešto izmenili. Vlahu Radovanovom, koji je želeo da iz Apulije dovede 10 milijara ulja, dozvoljeno je 11. januara 1384. da to učini, ali pod uslovom da izveze samo jednu trećinu.⁴⁵ Po odluci Malog veća od februara 1385. mogao je toliko da izveze i Luka Bunić.⁴⁶ Ma da je ovoj dvojici dozvoljeno da izvezu samo jednu trećinu, Veliko veće je marta iste godine odlučilo da i dalje važi odredba da uvoznici mogu izvesti polovinu od ulja koje dovezu u grad i prodavati ga po svojoj volji. Odredba je trebalo da važi godinu dana.⁴⁷ Da je ova odredba primenjivana u praksi, vidi se po tome što je 4. novembra 1385. pomenutom Luki Buniću Malo veće dozvolilo da izveze polovinu od ulja koje je imao u dubrovačkom distriktu.⁴⁸ Pošto je važnost odredbe u vezi sa izvozom ulja bila istekla, decembra 1386. raspravljalo se o tome da se donesu nove odredbe i odredi cena po kojoj se ulje može prodavati u gradu. Odluka je usvojena 9. januara 1387. i prema njoj su, kao i ranije, svi koji uvezu ulje u grad, mogli da izvezu jednu polovinu i prodaju kome hoće, a ono što im ostane u gradu nisu smeli prodavati skuplje od 24 folara za kvartuč. Ulje koje izvezu mogli su smestiti u opštinskim kućama pred vratima sv. Luke, a ako tu ne bi bilo dovoljno mesta, mogli su podići nove. Za korišćenje ovih kuća morali su opštini platiti po jedan groš mesečno za svaki sud ulja koji tamo smeste. I ova odredba je važila godinu dana,⁴⁹ a dubrovački trgovci su je koristili da prodaju ulje izvan grada, jer su uslovi prodaje tu bez sumnje bili povoljniji nego u gradu već po tome što cena nije bila ograničena. Na osnovu ove odredbe Malo veće je u maju iste godine dozvolilo Radovanu Mariću da izveze dva suda ulja radi prodaje »ad portam Sancti Luce«. ⁵⁰ Trgovcima uljem, izgleda, nije sasvim odgovarala cena koju je opština odredila, pa su nastojali da svoje ulje prodaju skuplje. To je svakako bio razlog što potkraj oktobra 1387. Veliko veće ovlašćuje kneza i Malo veće da regulišu

⁴² Div. canc. XXV, 73.

⁴³ Div. canc. XXV, 4'.

⁴⁴ Dinić, Odluke veća I, 330.

⁴⁵ Dinić, Odluke veća II, 56.

⁴⁶ Isto, 158.

⁴⁷ Isto, 119—120.

⁴⁸ Isto, 214.

⁴⁹ Isto, 244, 342. O cenama ulja biće govora kasnije.

⁵⁰ Isto, 362.

odredbe o uvozu na način što povoljniji po opštinu i to tako da se ulje u gradu ne sme prodavati skuplje od 24 folara kvartuč. I ta odredba je trebala da važi godinu dana.⁵¹ Ona je bez sumnje toliko i bila na snazi, jer se decembra 1387. dozvoljava Matiji Đurđeviću da izveze 40 stari ulja na osnovu važećih odredaba, a januara 1388. knezu Pavlu (verovatno Radenoviću), da izveze dva tovara ulja koje je u gradu kupio za svoj novac.⁵²

Već 17. januara 1388. Malo veće je donelo novu odredbu o uvozu i izvozu ulja. I tom prilikom je bilo odlučeno da se polovina od uvezenog ulja može izvesti izvan grada, s tim što su vlasnici deo koji ostane u gradu mogli da prodaju na kom su mestu hteli, ali po ceni koju odredi opština. Da ne bi došlo do zloupotrebe oko uvoza i izvoza, sve ulje koje uvezu u grad i količinu koju izvoze vlasnici su morali prethodno da naznače opštinskom službeniku Petru »računovođi«. Ulje namenjeno izvozu moralo je prethodno da bude pečaćeno »cum bulla Sancti Blasii«, a mogao se izvoziti samo jedan sud za drugim, nikako na malo. Prekršaj se kažnjavao sa 25 perpera.⁵³ Iste godine je u grad dovezao ulje Ivan iz Sirakuze, kome je 9. maja dozvoljeno da ga istovari i prodaje »in terram«, a onima koji ga od njega budu kupili odobreno je da polovinu prodaju u gradu, a drugu polovinu izvezu pod uslovima koji su važili za one koji dovoze ulje sa strane u grad.⁵⁴ No i pored uvoza, ulja na tržištu u gradu, izgleda, nije bilo dovoljno, pa je 5. februara 1389. odlučeno u Malom veću da svi koji imaju ulje za prodaju prijave u toku sledećeg dana opštinskoj kancelariji i navedu količinu kojom raspolažu, pod kaznom gubitka ulja.⁵⁵ Tri dana kasnije odlučeno je da se ulje koje je nedavno uvezeno u grad može prodavati po ceni od 21 folar kvartuč⁵⁶. Cena je, kao što vidimo, niža od one koju je opština ranije odredila, što može značiti da se radi o ulju lošijeg kvaliteta ili da su troškovi nabavke bili niži nego ranije. Pošto je svaka odredba o ulju važila samo godinu dana, Veliko veće je 26. februara 1389. ovlastilo kneza i Malo veće da donesu odredbu o ulju koje bi bilo najpogodnije da se grad snabde dovoljnom količinom. Zapravo, da se dozvoli izvoz polovine uvezenog ulja neposredno po uvozu, a nikako kasnije. Već 1. marta iste godine Malo veće je odlučilo da oni koji u toku aprila uvezu ulje, mogu polovinu slobodno izvesti, ali odmah po istovaru. Ako ga ne izvezu odmah, kasnije to ne mogu učiniti. Onaj deo koji budu prodavali u gradu, nisu smeli prodavati skuplje od 22 folara kvartuč.⁵⁷ Potkraj oktobra ove godine Veliko veće je ponovo dozvolilo onima koji do sv. Mihajla uvezu ulje da izvezu jednu polovinu i smeste u magacinima kod sv. Luke, a ako tu ne bude dovoljno mesta da se na trošak opštine sagrađe novi magacini. Onaj deo koji ostane u gradu prodavaće po ranije donetoj odluci Malog veća.⁵⁸ Izgleda, da cena po kojoj se prodavalo ulje u gradu nije odgovarala trgovcima, pa je 13. novembra 1389. u Malom veću odlučeno da se do sv. Mihajla ulje prodaje po ceni od 24 folara kvartuč i to kako ono koje je tada bilo u gradu tako i ono

⁵¹ Isto, 328.

⁵² Isto, 389, 448.

⁵³ Dinić, Odluke veća II, 450—451.

⁵⁴ Isto, 468.

⁵⁵ Isto, 537, 538.

⁵⁶ Isto, 538.

⁵⁷ Isto, 504, 541.

⁵⁸ Isto, 519.

koje se u buduće doveze.⁵⁹ Cena ulju je verovatno skočila i zbog toga što ga u gradu nije bilo dovoljno. To je svakako bio razlog što su oktobra sledeće godine izabrani Petar Saraka, Junije Sorkočević i Jakov Gundulić kao oficijali »ad providendum super facto olei« i da o tome obaveste Malo veće.⁶⁰ Ovih godina su doduše stizale izvesne količine ulja iz Bara,⁶¹ ali da ga u gradu nije bilo dovoljno, vidi se i po pooštravanju mera oko izvoza. U Malom veću je 27. februara 1391. bilo odlučeno da carinici mogu svojim pečatom dozvoliti izvoz samo do jedne libre ulja, a rektor od jedne libre do jedne salme, ali pod uslovom da cena ulja u gradu ne pređe 18 folara kvartuč i da rezerve u gradu nisu manje od 15 posuda. Međutim, ako su rezerve ulja bile manje ili mu je cena bila veća od 18 folara kvartuč, za izvoz je bila potrebna i dozvola Malog veća.⁶² No i pored ove prilično stroge odluke ipak je 5. februara 1392. dozvoljeno Natalu Prokuliću da izveze 10 tovara ulja.⁶³ To je utoliko čudnije što ulja, izgleda, nije bilo u gradu dovoljno, jer se samo tako može razumeti zahtev Malog veća od 8. marta iste godine da se u opštinsku kancelariju prijave svi koji imaju ulje za prodaju i odluka od 12. marta kojom se zabranjuje izvoz više od pola libre ulja po osobi.⁶⁴ No kriza je bila brzo prebrođena, jer se već 1. aprila u dubrovačkoj luci nalazila apulijska lađa sa uljem, pa je u vezi sa tim dozvoljeno Simonu Gučetiću i svima koji kupe ulje od Puljeza da izvezu polovinu, a polovinu prodaju u gradu.⁶⁵ U grad je dovezao ulje i Maroje Butrov, sa kojim su se knez i Malo veće potkraj oktobra dogovorili oko prodaje.⁶⁶ Istog meseca izabrani su Klement Gučetić, Matija Đurđević i Andrija Binčulić kao oficijali »ad inveniendum modum super oleo et caxeo«,⁶⁷ a već 7. novembra usvojena je u Velikom veću vrlo detaljna odredba koja svedoči o posebnoj brizi opštine da se grad snabde uljem i o strogoj kontroli nad trgovinom ovim artiklom. Prema njoj je, kao i ranije, bilo predviđeno da svaki trgovac koji u toku sledeće godine doveze bilo sa koje strane ulje treba polovinu da proda u gradu pod kontrolom kneza i Malog veća, koji će doznati cenu ulja u Apuliji i prema tome odrediti prodajnu cenu u gradu. Drugu polovinu ulja mogli su da izvezu pošto plate uobičajenu carinu. Oni koji su dovozili ulje s tim da ga istovare u gradu morali su prethodno da obaveste rektora o količini i broju sudova u kojima je ono smešteno. Rektor je posle ovoga slao dvojicu justicijara i Petra »računovođu« (racionatorem) da utvrde kvalitet ulja, a zatim je Petar u posebnu knjigu beležio osobu koja

⁵⁹ Isto, 573.

⁶⁰ Ref. XXIX, 4.

⁶¹ 10. novembra 1390. Radoslav Miloslavić »stacionarius« dobio je obećanje od Nikole apotekara da će mu za mesec dana nabaviti 5 stari ulja iz Bara, po ceni od 14 i s kaznom od 19 groša za star (Div. canc. XXIX, 153). Ulje je u grad dovezao i Nikola Divčić i to sa lađom nekog Velka, kome je za prevoz trebalo da isplati 20 dukata i 12 groša (Praecepta rectoris IV, 65). Sledeće godine je, na traženje Stefana Lukarevića i Miltena Pribojevića, sekvestrirana izvesna količina ulja Georgija Feron, a na traženje Pribila Ivanovića jedan sud ulja Radina Ohosića (Div. canc. XXIX, 190').

⁶² Ref. XXIX, 11.

⁶³ Isto, 32.

⁶⁴ Isto, 36', 37.

⁶⁵ Isto, 39.

⁶⁶ Isto, 158.

⁶⁷ Ref. XXIX, 57. O izboru ovih oficijala raspravljalo se u dva maha 19. i 22. oktobra (Ref. XXIX, 56', 157).

ga je dovezla i količinu koja je uvezena. Ko bi od ovog ulja želeo da izveze više od pola stara morao je o tome da obavesti pomenutog Petra i od njega zatraži potvrdu (unum bulletinum) o količini koju namerava da izveze. Ako je bilo u pitanju manje od pola stara ulja, bio je nadležan »famulus doane«. U vreme dok je ova odredba bila na snazi Malo veće nije moglo da odobri izvoz veći od jedne polovine uvezenog ulja. Kazna za prekršaj bila je gubitak ulja i 5 perpera.⁶⁸ Izgleda da je posle ovoga uvezeno u grad dosta ulja, jer je već decembra iste godine dozvoljeno Žori Bokšiću, protovestijaru bosanskog kralja, da izveze dva suda ulja, Nikoli Zamaniću 12 tovara a Juniju Sorkočeviću 8 tovara.⁶⁹ Na početku 1393. Nikša svećar ugovorio je sa Ivanom Zupo iz Trana da mu za 15 dana doveze dva milijara dobrog svetlog ulja po ceni od 39 dukata milijar. Kao predujam dao mu je 8 dukata, a za to je garantovao Andrija de Pelagis, hirurg iz Barija.⁷⁰ Potkraj godine opština je htela da zna kolikim rezervama ulja raspolaže, pa je 27. decembra 1393. doneta odluka da telal razglasi po gradu da se u toku sutrašnjeg dana prijave opštinskom kancelaru Rusku svi koji imaju ulje, pod kaznom od 5 perpera i gubitka ulja.⁷¹ Nestašica ulja osetila se ponovo 1395, pa je marta meseca Malo veće odlučilo da se onima koji uvezu ulje u toku maja dozvoli da izvezu polovinu, a deo koji prodaju u gradu trebalo je da prijave slovenskom kancelaru Rusku Hristoforoviću, koji je, izgleda, zamenio Petra.⁷² Tokom godine u grad je stiglo dosta ulja iz južne Italije, Bara i severne Dalmacije, pa je dato niz dozvola da se polovina izveze a polovina proda u gradu po ceni do 20 folara kvartuč.⁷³ I u sledećoj godini ulje stiže iz južne Italije i Bara, ali je izvesna količina stigla i iz Leća.⁷⁴

Odredba o izvozu jedne polovine od uvezenog ulja i prodaji u gradu po ceni od 20 folara kvartuč potvrđena je 8. jula 1396,⁷⁵ pa se i posle toga nastavlja sa davanjem uobičajenih dozvola za izvoz. Tako se 9. avgusta

⁶⁸ Ref. XXIX, 158—158'.

⁶⁹ Ref. XXIX, 29.

⁷⁰ 24. aprila 1393. Gojša, Nikšin prokurator, oslobodio je obaveza Ivana i njegovog jemca Andriju (Div. canc. XXX, 177').

⁷¹ Ref. XXIX, 61.

⁷² Ref. XXX, 9.

⁷³ 22. novembra 1395. dozvoljeno je Simonu Gučetiću da od 8 buradi ulja, koje je dovezao iz Apulije, može izvesti polovinu, pod uslovom da onu drugu polovinu proda u gradu po ceni od 20 folara kvartuč. Sledećeg dana je data dozvola sinu Hanuzija Sasinovića za ulje koje je dovezao iz Bara; 29. novembra Vasiliju Pavloviću da izveze 120 stari ulja a ostalih 120 proda u gradu po 20 folara kvartuč; 4. decembra Pribeti Cvetanoviću da od dva milijara ulja, koje je dovezao iz Barija, izveze jedan a drugi da proda u gradu po 20 folara kvartuč; 7. decembra Gojislavu Ratkoviću da pod istim uslovima izveze 30 stari ulja koje je dovezao iz Bara; 28. decembra Petru Trogiranimu da u Dubrovniku istovari 7 buradi ulja i od toga izveze 3 bureta, a ostala 4 proda po 20 folara kvartuč; Simi Nihoviću prodavcu da od 10 karatela ulja koje je dovezao iz Bara izveze polovinu a polovinu proda u gradu po uobičajenoj ceni (Ref. XXX, 22, 22', 23, 23', 24, 25').

⁷⁴ 17. januara 1396. dozvoljeno je Matiji Đurđeviću da od 4 bureta ulja koje je dovezao iz Bara izveze polovinu a polovinu proda po 20 folara kvartuč; 17. februara Martolu Crijeviću da od 30 posuda ulja koje je dovezao iz Apulije izveze polovinu a polovinu prodaje po 20 folara kvartuč; Francisku Rožu 21. marta da izveze 120 stari; Rajku prodavcu 2. juna da od ulja koje je dovezao iz Leća izveze polovinu. (Ref. XXX, 29', 30', 33, 36'.)

⁷⁵ Ref. XXX, 38'.

dozvoljava Tvrtku Bursiću da od ulja koje je dovezao iz Apulije u Dubrovnik polovinu izveze a polovinu proda u gradu po ceni od 20 folara kvartuč; Simonu Gušetiću 9. oktobra da od 12 buradi ulja izveze 6, Tomadu Buniću 1. novembra da od 5 buradi izveze polovinu, Matiji Đurđeviću 7. novembra da izveze polovinu bureta, a Brajanu Perufčiću 15. novembra da od 7 buradi izveze polovinu. Odbredba u vezi sa izvozom i uslovima prodaje u gradu obnovljena je i 27. novembra 1396. tako da je važila i sledeće godine.⁷⁶ U toku 1396. u grad je dovezao ulje i katalanski trgovac Petar Peroti, pa mu je 8. decembra dozvoljeno da na lađu koju je tu imao može utovariti ulja koliko hoće i izvesti ga iz grada ne plaćajući nikakvu carinu, dok je za ulje koje bude prodavao u gradu morao da plati uobičajenu carinu.⁷⁷ Pošto je odredba o uvozu i izvozu ulja obnovljena potkraj 1396, domaći i strani trgovci su i tokom sledeće godine pod istim uslovima uvozili i izvozili ulje. Tako je Živku Kačiću 6. januara 1397. dozvoljeno da od 4 suda ulja koje je dovezao u Dubrovnik izveze polovinu a polovinu proda u gradu po ceni od 20 folara kvartuč. Pod istim uslovima je 8. januara dozvoljeno Nikši svečaru i njegovom kompanjonu Milku da izvezu polovinu od ulja koje su imali »extra Catenum«, a 25. januara Žunju Sorkočeviću da od 4 suda ulja izveze 2 suda.⁷⁸ Istog meseca je stiglo u grad i ulje Đurđa Balšića, pa su 25. januara kao oficijali za to ulje bili predloženi Nikola Pucić i Nikola Ranjina, ali je na kraju ipak odlučeno da se ono prepusti Matiji Đurđeviću.⁷⁹ Ove godine je više dubrovačkih trgovaca nabavljalo ulje u Baru, ali im je Đurađ Balšić, izgleda, naplatio veću carinu nego što je bilo uobičajeno. Zbog toga su oni podneli tužbu protiv Matije Đurđevića, koji je bio zadužen za ulje iz Bara, a on je 15. marta 1397. zahtevao od veća Umoljenih da ga oslobodi optužbe, što je i učinjeno 23. marta, pošto je Matija oštećenima nadoknadio carinu, dajući im odgovarajuću količinu od Balšićevog ulja kojim je raspolagao. Od onoga što mu je preostalo polovinu je mogao da izveze.⁸⁰ U gradu je u ovo vreme, izgleda, bilo više ulja nego što se moglo prodati, pa je 3. aprila nekom Marinulu bilo dozvoljeno da odveze u Ston radi prodaje 50 stari, a 11. aprila da trgovci mogu izvesti ulje iz Dubrovnika u Apuliju i odande u Aleksandriju.⁸¹ Ove godine je promet ulja u Dubrovniku bio prilično veliki, jer je ono stizalo sa svih strana. Aprila 1397. Prode iz Drača obavezao se Vokši Ratkoviću, prokuratoru Nikše Ratkovića, da će mu nabaviti jedan sud ulja po ceni od 30 dukata milijar, a kao predujam je uzeo 10 dukata i 6 groša. Po ulje je Prode trebalo da ide u Ortonu i da ga doveze na svoj rizik.⁸² Jula meseca odobreno je Maroju de Butro da izveze polovinu ulja, a istovremeno je doneta i odluka da se svima koji do decembra dovezu ulje dozvoli da polovinu izvezu iz grada.⁸³ Posle berbe stigle su još veće količine ulja, koje su od stranaca otkupljivali pojedini trgovci uz dozvolu da polovinu izvezu. Takva dozvola je 22. novembra data Bokši prodavcu (stacionario) i njegovim poslovnim partnerima, koji su

⁷⁶ Ref. XXX, 40, 41', 43, 43', 44, 44'.

⁷⁷ Ref. XXX, 45'.

⁷⁸ Ref. XXX, 50, 51'.

⁷⁹ Isto, 51'.

⁸⁰ Ref. XXX, 57, 97'.

⁸¹ Ref. XXX, 58', 60.

⁸² Div. canc. XXXII, 40.

⁸³ Ref. XXX, 69.

bili kupili ulje »ab illis de la Spinatia«. ⁸⁴ Slično je bilo i sa Žunjem Đurđevićem, kome je 4. decembra dozvoljeno da od 4 karatela ulja izveze polovinu, s tim da ono što mu ostane u gradu proda po 20 folara kvartuč. Pod istim uslovima su i stranci mogli da izvezu ulje iz grada. Dubrovčaninu Stefanu Lukareviću, koji je molio u ime nekog trgovca iz Apulije, bilo je 11. decembra ove godine dozvoljeno da od 18 buradi ulja, koje je Apuljanin dovezao u Dubrovnik, može izvesti polovinu pošto plati uobičajenu carinu, a polovinu je dužan da proda u gradu po već ustaljenoj ceni od 20 folara za kvartuč. ⁸⁵ I Nikši Ratkoviću je 15. decembra dozvoljeno da pod navedenim uslovima izveze polovinu od 8 milijara, odnosno 13 buradi ulja koje je imao u gradu. ⁸⁶ Ma da je odredba o izvozu polovine uvezenog ulja važila samo do decembra 1397, sa uobičajenom praksom se nastavilo i sledeće godine tako da se već 4. januara 1398. dozvoljava Beku Nigru iz Venecije, koji je u Dubrovnik uvezao izvesnu količinu ulja, da ga može prodati Simonu Nikoliću ili kome drugome, pod uslovom da se polovina od tog ulja proda u Dubrovniku po uobičajenoj ceni a polovina izveze uz plaćanje carine. I Pavle Milanović je po odluci od 5. februara te godine mogao od ulja koje je imao u Dubrovniku da izveze polovinu a polovinu da proda u gradu po 20 folara kvartuč. ⁸⁷ Potkraj februara Marin Baraba i pomenuti Pavle Milanović sklopili su interesantan ugovor u vezi s izvesnom količinom ulja koje je Pavle očekivao da stigne do polovine marta na jednom brigentinu iz Ankone. Zapravo, Pavle je hteo da ovo ulje osigura od pirata koji su, izgleda, ovih godina postali opasni, a Marin se prihvatio da mu ga osigura na vrednost od 100 ankonitanskih dukata, s tim što će mu na ime tog osiguranja Pavle platiti 8 dukata a Marin njemu 100 dukata za slučaj da pirati zaista zaplene ulje i to najkasnije za jedan mesec od nestanka ulja. To se, po svemu sudeći, ipak nije dogodilo, jer aprila meseca stiže u grad 15 buradi ulja iz Ankone koje sad uvozi Martin Baraba; on je od Pavla, izgleda, preuzeo ne samo rizik oko prevoza nego i sve ulje. Kao vlasnik tog ulja, on je tražio od opštine da mu dozvoli da iz grada izveze polovinu, što mu je 11. aprila 1398. bilo i dozvoljeno pod uobičajenim uslovima. ⁸⁸ I Marinu Buniću je na početku marta dozvoljeno da izveze pola bureta ulja koje je imao u gradu. ⁸⁹ No već potkraj marta osetila se nestašica u ulju, pa je u Malom veću bilo odlučeno da svi koji imaju više ulja nego što im je potrebno za podmirenje kućnih potreba to prijave u toku sledećeg dana opštinskom notaru pod kaznom gubitka ulja. ⁹⁰ Zbog nestašice trgovci su počeli da dižu cenu ulju, pa je 2. aprila Malo već zabranilo da se ulje prodaje skuplje od 20 folara kvartuč pod kaznom gubitka. ⁹¹ Sa tom cenom se složio i Marin Bunić, kome je 13. aprila bilo dozvoljeno da od 4 buradi ulja koje je imao u gradu izveze polovinu. ⁹² No ulja ipak nije bilo dovoljno, pa je 1. novembra Malo već ponovo zahtevalo da se u toku sledećeg dana prijave kancelaru Rusku

⁸⁴ Ref. XXXI, 9. »Spinatia« je bez sumnje Spinarica u Albaniji.

⁸⁵ Isto, 10—10'.

⁸⁶ Isto, 11.

⁸⁷ Isto, 15', 18'.

⁸⁸ Div. canc. XXXII, 122; Ref. XXXI, 23'.

⁸⁹ Ref. XXXI, 20.

⁹⁰ Isto, 22.

⁹¹ Isto, 22'.

⁹² Isto, 23.

svi koji imaju ulje za prodaju.⁹³ Izgleda da se u ovo vreme do ulja teško dolazilo, pa trgovci nisu hteli da se slože sa cenom koju im je opština predlagala, tako da je na kraju opština morala da popusti i već 7. novembra 1398. odobri Nikši Ratkoviću da svoje ulje prodaje u gradu po ceni od 25 folara kvartuč, a nikako skuplje.⁹⁴ Da bi se grad snabdeo, opština je 3. decembra ugovorila sa Matijom Đurđevićem da iz Bara u toku ovog meseca doveze 300 stari ulja. Ako uveze više, polovinu od toga je mogao da izveze a polovinu da prodaje u gradu po ceni od 25 folara kvartuč. Za svaki star na koji se obavezao, a ne doveze ga, platiće kaznu od 2 groša.⁹⁵ Pre nego što je to ulje stiglo, odnosno već 7. decembra, Nikoli Ranjini je odobreno da ulje koje je uvezao prodaje po 25 folara kvartuč. Istovremeno je bilo odlučeno da svi koji dovezu ulje u toku decembra mogu ga prodavati po ceni od 25 folara kvartuč, bez posebnog odobrenja Malog veća.⁹⁶ To je, kao što vidimo, važilo samo za one koji bi odmah dovezli ulje u grad. To se može zaključiti i na osnovu odobrenja Malog veća od 23. decembra 1398. Paskalu Rastiću da od ulja koje uveze u toku marta polovinu može izvesti a polovinu prodati u Dubrovniku po ceni od 22 folara kvartuč. Marinu Glejiću, koji je do aprila trebalo da doveze ulje u grad, bilo je 22. januara 1399. dozvoljeno da polovinu izveze a polovinu proda po 20 folara kvartuč. Međutim, Simonu Gučetiću, koji je već imao 5 sudova ulja u gradu, odobreno je 13. februara 1399. da dva suda izveze a tri proda u gradu po 25 folara kvartuč.⁹⁷ Za sve one koji bi do aprila dovezli ulje u grad, Malo veće je 17. februara 1399. odlučilo da polovinu mogu izvesti a polovinu prodavati u gradu po 23 folara kvartuč.⁹⁸ Međutim, Matiji Đurđeviću, koji se 9. marta obavezao da za 8 dana doveze 200 stari ulja, bilo je dozvoljeno da polovinu izveze a polovinu proda u gradu po 25 folara kvartuč. Ali je on morao da preuzme i određene obaveze tj. da ulje doveze na svoj rizik i da za svaki star koji ne doveze plati kaznu od jednog groša.⁹⁹ To što je opština podigla cenu ulju u gradu verovatno je potstaklo trgovce da se zainteresuju za nabavku ulja. Jedan od takvih je bio i Luka Bunić, koji je 12. marta 1399. sklopio sa Nikšom Ratkovićem ugovor da Nikša ode u Apuliju po ulje sa barkom Ratka Kisiličića te ga tamo kupi za novac Luke Bunića i doveze u Dubrovnik na njegov rizik. Nakon prodaje dužan je da mu isplati uloženi novac i polovinu dobiti. Luka mu, izgleda, novac nije dao u Dubrovniku nego ga je uputio sa pismom u Trano kod tamošnjeg trgovca Ivana iz Firence, koji je verovatno bio u poslovnim odnosima sa Lukom, da mu ovaj isplati 400 dukata u karlinima (in carlinis regni Appulee), računajući po 10 karlina u jedan dukat. Ta je isplata bila obavljena već 29. marta iste godine.¹⁰⁰ Luka je, kao što vidimo, ulje nabavio u sopstvenoj režiji, a kako i gde ga je kasnije prodavao nije nam poznato. Martin Baraba ga je dovezao

⁹³ Isto, 37.

⁹⁴ Isto, 37'.

⁹⁵ Isto, 39.

⁹⁶ Isto, 40.

⁹⁷ Isto, 41, 47, 49.

⁹⁸ Isto, 49.

⁹⁹ Isto, 51.

¹⁰⁰ Div. canc. XXXII, 252'.

u dogovoru sa opštinom. Njemu je 27. marta Malo veće dozvolilo da u toku maja doveze u grad 800 do 1100 stari ulja, pod kaznom od jednog groša za star. Polovinu od toga je mogao da proda u gradu po ceni od 25 folara kvartuč a polovinu da izveze gde hoće. On je morao da osigura i ljude koji će to ulje prodavati. Već 2. maja ulje je bilo u gradu, pa je Martin oslobođen obaveze. Pod istim uslovima se 28. marta te godine obavezao i Marin Kabužić da do maja doveze 2 do dva i pô milijara ulja.¹⁰¹ Kao što vidimo, opština je potkraj XIV v. sve češće pristupala ovom sigurnijem načinu da grad snabde uljem. Zapravo, obavezivala je građane da dovezu određenu količinu u ugovorenom roku, s tim da pola prodaju u gradu po ceni koju ona odredi.

Ponekad su Dubrovčani sa svojim brodovima, koje su davali u najam raznim trgovačkim društvima iz Italije, učestvovali i u trgovini uljem po Sredozemlju. Vesti o tome su doduše retke, ali potiču još iz kraja XIII v. i vezane su za jedan sukob koji je izbio na brodu, a koji je 7. aprila 1280. rešavan pred dubrovačkim sudom. U pitanju je bio sukob između Đerđaša Bučinčića, vlasnika dva dela tariđe, i Martola de Auclino, vlasnika trećeg dela. Oni su iz Barija prevozili ulje u Tunis.¹⁰² Potkraj XIV v. dubrovački brodovi sve češće učestvuju u prevozu razne robe pa i ulja po Sredozemlju. Godine 1391. firentinski trgovci koji posluju u Bariju ugovaraju prevoz na dubrovačkim lađama oko 300 bačava ulja ili vina iz južne Italije na Hios, a 1394. opet oko 350 buradi ulja ili vina iz Barija u Carigrad ili Peru.¹⁰³

Do sada smo na više mesta pominjali i cenu ulja, kako u prodaji na veliko tako i na malo. Cenu na malo je od 80-tih godina XIV v. počela da određuje opština, koja od tog vremena sve više brine za snabdevanje grada uljem; cena na veliko je zavisila od međusobnog dogovora kupca i prodavca, a naravno i od nabavne cene. Pošto se u dokumentima pominju različite mere za ulje, a samim tim i različite cene, to ćemo, da bismo lakše mogli pratiti promene u ceni tokom XIV v., posebno navesti cenu za milijare, stare i kvartuče.

datum	količina	cena	proveniencija	signature
29. X 1321.	1 milijar	55 perpera	prodaje se u gradu	Div. canc. VI, 166
"	"	54 "	"	"
22. I 1325.	"	62 "	u gradu "	Div. not. IV, 80'.
30. VI 1327.	"	40 "	Apulija	Div. canc. VIII, 187
13. I 1334.	"	55 "	u gradu	Div. canc. XII, 26'
16. X 1367.	"	28 dukata	Bari	Div. canc. XXI, 135.
26. X 1372.	"	26 "	Bar	Div. canc. XXIII, 151'
14. X 1375.	"	36 "	Dalmacija	Div. canc. XXIX, 76.
30. IX 1381.	"	30 "	Bar	Div. canc. XXV, 4'.
8. I 1393.	"	39 "	Trano	Div. canc. XXX, 177'.
17. IV 1397.	"	30 "	Drač	Dic. canc. XXXII, 40.

¹⁰¹ Ref. XXXI, 52'.

¹⁰² G. Čremošnik, Spisi dubrovačke kancelarije I, Zagreb 1951, 60.

¹⁰³ Div. not. X, 140—141'; Div. canc. XXXI, 130—131'.

datum	količina	cena	provenijencija	signature
12. I 1361.	1 star	14 groša	u gradu	Mon. Rag. III, 60.
28. XI 1369.	"	10 "	Bar	Div. canc. XXII, 18'.
30. I 1386.	"	18 "	u gradu	Div. canc. XXVI, 25.
16. IV 1386.	"	24 "	"	Div. canc. XXVI, 69'.
8. VI 1386.	"	24 "	"	Div. canc. XXVI, 85'.
8. II 1387.	"	16 "	"	Div. carc. XXVI, 157'.
21. I 1388.	"	14 "	"	Div. canc. XXVII, 81.
13. II 1388.	"	16 "	Ston	Div. canc. XXVII, 90'.
10. XI 1390.	"	14 "	Bar	Div. canc. XXIX, 153.
13. II 1391.	"	15 "	u gradu	Div. canc. XXIX, 183.
15. X 1392.	"	19 gr., 16 fl.	"	Div. canc. XXX, 151'.
31. X 1392.	"	18 gr., 4 fl.	"	Div. canc. XXX, 157.
15. II 1397.	"	13 gr.	Bolonji	Div. canc. XXXII, 24'.
12. II 1281.	1 kvartuč	24 folara	Ston	Odluke I, 118.
29. XII 1386.	"	24 "	opšt. odred.	Odluke II, 244.
9. I 1387.	"	24 "	"	" 342.
29. X 1387.	"	24 "	"	" 328.
8. II 1389.	"	21 "	u gradu	" 538.
1. III 1389.	"	22 "	opšt. odred.	" 541.
13. XI 1389.	"	24 "	"	" 573.
7. XI 1392.	"	20 "	"	Ref. XXIX, 158—158'.
22. XI 1395.	"	20 "	"	Ref. XXX, 22.
29. XI 1395.	"	20 "	—	" 23.
4. XII 1395.	"	20 "	Bar	" 23'.
7. XII 1395.	"	20 "	Bar	" 24.
28. XII 1395.	"	20 "	Trogir	" 25'.
"	"	20 "	Bar	" 25'.
17. I 1396.	"	20 "	Bar	" 29'.
17. II 1396.	"	20 "	Apulija	" 30'.
2. VI 1396.	"	20 "	Leća	" 36'.
8. VII 1396.	"	20 "	opšt. odred.	" 38'.
9. VIII 1396.	"	20 "	Apulija	" 40.
1. XI 1396.	"	20 "	—	" 43.
15. XI 1396.	"	20 "	opšt. odred.	" 44.
27. XI 1396.	"	20 "	"	" 44'.
6. I 1397.	"	20 "	—	" 50.
8. I 1397.	"	20 "	—	" 50.
4. XII 1397.	"	20 "	—	Ref. XXXI, 10.
11. XI 1397.	"	20 "	Apulija	" 10,.
15. XII 1397.	"	20 "	—	" 11.
4. I 1398.	"	20 "	—	" 15'.
5. II 1398.	"	20 "	—	" 18'.
1. III 1398.	"	20 "	—	" 20.
2. IV 1398.	"	20 "	opšt. odred.	" 22'.
11. IV 1398.	"	20 "	Ankona	" 23'.
13. IV 1398.	"	20 "	opšt. odred.	" 23.
7. XI 1398.	"	25 "	—	" 37'.
3. XII 1398.	"	25 "	Bar	Ref. XXXI, 39'.
7. XII 1398.	"	25 "	—	" " 40.
23. XII 1398.	"	22 "	—	" " 41.
22. I 1399.	"	20 "	—	" " 47.
13. II 1399.	"	25 "	opšt. odred.	" " 49.
17. II 1399.	"	23 "	"	" " 49.
9. III 1399.	"	25 "	—	" " 51.
27. III 1399.	"	28 "	—	" " 52'.

Kao što se iz tabele vidi, cena ulja u prodaji na veliko bila je promenljiva i zavisila je pre svega od nabavne cene. Pošto se u cenu uračunavao i prevoz, razumljivo je što je ulje iz udaljenijih krajeva skuplje, a ono iz Bara i Drača jeftinije. Na cenu je uticao i kvalitet, a zatim i količina ulja u prometu. Za vreme nerodnih godina ili otežane nabavke zbog nesigurnih puteva (ratovi, pirati) cena ulju je skakala, pa je opština morala da interveniše da bi zaštitila interese svojih građana. Intervencija opštine se naročito oseća od 80-tih godina XIV v., kad ona postepeno i snabdevanje grada uljem preuzima u svoje ruke i reguliše cenu u prodaji na malo. Zahvaljujući tome, o ceni ulja u maloprodaji sačuvano je dosta podataka iz kojih se vidi da je opština na razne načine uspevala da stabilizuje cenu. U periodu od 1380. do 1390. cena se kreće od 21 do 24 folara kvartuč u zavisnosti od pogodbe opštine sa vlasnicima ulja. Od 1390. pa do pred kraj 1398. cena pada na 20 folara, a od kraja 1398. ponovo skače tako da se marta 1399. ulje prodaje po 28 folara kvartuč.

Kod prodaje ulja na veliko podaci o ceni su nam sačuvani i za prvu polovinu XIV veka. Iz njih se vidi da su ovde oscilacije u ceni bile daleko izrazitije nego kod prodaje na malo. Tako se u prvoj polovini XIV veka jedan milijar ulja prodaje po ceni od 55 do 40 perpera, tj. od 27,5 do 20 dukata, a u drugoj polovini od 26 do 39 dukata. I kod prodaje ulja na stare razlike u ceni su velike, tako da se u periodu od 1361. do 1397. cena po jednom staru kreće od 10 do 24 groša. Do skoka cene je naročito došlo u periodu od 1380—1390, što se odrazilo i na cenu u maloprodaji.

Na sve ulje koje se izveze iz grada na obližnja ostrva ili bilo gde morem plaćala se carina od 9 folara na vrednost ulja od jednog perpera (1 perper 360 folara), a na ulje koje se prodavalo onima iz raškog kraljevstva po 2 perpera na milijar (1 milijar 80 stari), što iznosi 9 folara na 1 star ulja.¹⁰⁴ To je nešto niža carina nego za izvoz morem, jer je cena jednog stara ulja u vreme donošenja ove odredbe u proseku iznosila 14 groša. Da su se Dubrovčani strogo toga držali, vidi se i po tome što je Masleša iz Kotora, po odluci Malog veća od 27. februara 1391, mogao pretovariti 8 posuda ulja iz jedne mletačke lađe u Dubrovniku i odvesti u Kotor tek pošto plati uobičajenu carinu u iznosu od 9 folara na jedan star ulja, koju je on isplatio već sledećeg dana.¹⁰⁵ Interesantno je da je iznos carine ostao isti tokom čitavog XIV v., dok su cene ulju, kao što smo videli, bile promenljive. Pored carine plaćalo se još »miliarenses sex« na svaki milijar ulja zbog korišćenja opštinskih mera.¹⁰⁶

Ulje se inače smeštalo u drvenim sudovima (veges, vasa, botae, barillus) različite veličine i u mešinama (odre), kad se izvozilo na konjima u zaleđe.¹⁰⁷

¹⁰⁴ M. Peterković, Statuta doane civitatis Ragusii, Zbornik za IJK VI, Beograd 1936, 408.

¹⁰⁵ Ref. XXIX, 11.

¹⁰⁶ Peterković, Statuta doana, 428.

¹⁰⁷ 29. aprila 1366. Radan Uzinović obećava da Petru Crijeviću do 10. maja napravi »vegetem unum olei vacuum capacitatis sextaria XLV«; 30. oktobra 1390. Živko Ljubomonerić obavezuje se Klementu Budačiću da mu za mesec dana doveze u Dubrovnik »circhulos centum de botis ab oleo, medietatem de brachiis XI et aliam medietatem de brachia XII«; 14. maja 1391. Cvetan Ljubomirić obavezuje se Nikoli Ranjini da mu za 24 dana da 16 duga »a vegetibus olei«; 4. aprila 1397. Bogoje Vrihović obavezuje se Marinu Gučetiću da mu da »duas vegetes magnas« kapaciteta 130 stara velike mere (Div. canc. XIX, 149'; XX, 123'; XXIX, 209; XXXII, 36).

Količina ulja se obračunavala u salmama (tovarima), obično kad se izvozilo kopnom,¹⁰⁸ milijarima i starima.¹⁰⁹ Ne znamo tačno, koliko je ulja bilo u jednoj salmi. Prema Crijeviću, salma je iznosila 4 vedra,¹¹⁰ a jedan milijar, prema ugovoru između barske opštine i Vlaha Radovanovog od 26. oktobra 1372, 80 stari.¹¹¹ Ostale mere su precizirane odredbom od 8. marta 1386. koja je ušla i u statut carinarnice, pa na osnovu toga doznajemo da je jedan star sadržao 28 litara i 8 unči, litra ulja 9 libara, 6 unči i 4 aksađa, najčešće korišćena mera, kvartuč, 1 libru, 2 unče i 2 aksađa, a polovina od kvartuča 6 unči i jedan aksađ.¹¹² Potreba za preciznim merama osećala se još i ranije, jer je u gradu bilo dosta netačnih mera. Zbog toga je 16. januara 1336. odlučeno da se svake godine izaberu »tres nobiles homines« koji će po gradu beležiti netačne mere i kažnjavati one koji ih koriste, a polovinu kazne zadržavati za sebe.¹¹³ Sa preciziranjem mera 1386. ta odredba je postala izlišna.

Ulje se u gradu na malo prodavalo po dućanima i na pijaci.¹¹⁴ Dućani su bili otvoreni svakog dana osim nedelje i praznika.¹¹⁵ Za ulje koje se prodavalo po dućanima plaćala se taksa od 7 folara dnevno, a za ono na pijaci po 10 folara.¹¹⁶

Bilo je i takvih koji su na pijaci pravili kuće od asure (domos de storiis), da bi tu prodavali ulje, sir i druge prehrambene artikle. Za njih je, po odluci dubrovačke vlade iz 1306, taksa iznosila po 4 dinara mesečno, a od maja 1335.

3. marta 1382. sekvestrira se »vasa quinque olei, duo veia et unum barile«, zatim »vasa quinque olei, dotra duo et barile unum« (Div. canc. XXV, 73). O sudovima kao meri vidi D. Dinić-Knežević, Prilog proučavanju mera za vino u Dubrovniku u XIV veku, HZ XIX—XX, 1966—67, 424—427.

¹⁰⁸ 18. oktobra 1378. dozvoljava se prezviteru Ratku, protovestijaru bosanskog kralja, da iz Dubrovnika izveze »unam salmam olei«; 5. oktobra 1379. da izveze »salmas duas olei«; 23. oktobra 1378. manastiru Mileševi da izveze »salmas tres olei«; 29. oktobra 1378. vojvodi Vlatku »unam salmam olei«; 28. septembra 1379. trgovcima iz Ugarske »duas salmas olei« (Mon. Rag. IV, 172, 173, 174, 241, 244); 18. oktobra Radoslavu Bogdaniću »salmas duas olei«; 8. XI 1380. Miladinu Kranislaviću »salmas duas olei«; 29. novembra 1382. dozvoljava se Pokri Benešiću da izveze »salmam unam olei«; 20. januara 1383. Maloj braći iz Bosne »salmas duas olei« (Dinić, Odluke veća I, 79, 84, 273, 308); 11. oktobra 1390. dozvoljava se Nikoli Gučetiću da od ulja koje mu prvo stigne u grad izveze »salmas quatuor pro mittendo illas imperatori Vidini« (Ref. XXIX, 3').

¹⁰⁹ 16. oktobra 1367. Barulitanac prodaje Dubrovčaninu »miliaria VIII usque X olei« (Div. canc. XXI, 135); 28. novembra 1369. Baranin prodaje Dubrovčaninu »staria XL olei de Antibaro« (Div. canc. XXII, 18'); 26. oktobra 1372. barska opština prodaje Vlaha Radovanovom »miliaria decem de oleo... et debet esse quolibet miliare stariorum LXXX« (Div. canc. XXIII, 151').

¹¹⁰ M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika I, Sr. Karlovci, 1924, 100.

¹¹¹ Div. canc. XXIII, 151'.

¹¹² Peterković, Statuta doane, 442; Rešetar, Dubrovačka numizmatika, 99.

¹¹³ V. Bogišić — K. Jireček, Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272, lib. VIII, cap. LXXVI, Zagreb 1904, 213—214.

¹¹⁴ 1. maja 1371. Marko Đurđević primio je od epitropa Dživa de Markulino 25 perpera na ime isplate kirije za dućan, u kome je Džive prodavao ulje. (Div. canc. XXIII, 29'); Div. canc. XXIII, 104'...

¹¹⁵ Solovjev, Liber omnium reformationum civitatis Ragusii, 58.

¹¹⁶ Peterković, Statuta doane, 428.

po 6 dinara.¹¹⁷ Da bi zaštitila svoje građane od eventualne zloupotrebe trgovaca, opština je odredila i visinu zarade od svake litre prodatog ulja. Ona je prema odredbama iz 1306. i maja 1335. iznosila najviše 6 folara na litar ulja.¹¹⁸ Opština je, kao što vidimo, određivala kako visinu zarade tako i maksimalnu cenu po kojoj se ulje može prodavati, ali nije obezbeđivala dućane za smeštaj i prodaju u gradu nego su o tome morali da se brinu sami trgovci. Da bi ulje što unosnije i brže prodali, oni su se snalazili na razne načine. Ponekad su ga prodavali sami a ponekad davali drugima da ga prodaju uz određenu naknadu. Nikola Bunić i Andrija Gledić bili su suvlasnici jednog suda ulja od 22 velika stara, za koje je Andrija uložio 12 perpera, a Nikola 10. Prodaju su 17. januara 1319. poverili Andrijinom famulusu, s tim da mu plate onoliko koliko smatraju da je pravo, a prihode podele srazmerno uloženom kapitalu.¹¹⁹ I Georgije de Cherdonoso je milijar ulja i 400 libara sira dao 23. jula 1320. da prodaje Miho, sin Margarita Piulice, u jednom od Georgijevih dućana, pod uslovom da to radi pošteno štiteći njegove interese. Obračun je trebalo da se vrši svakih 8 dana, a Georgije se obavezao da mu daje hranu i 5 dinara mesečno.¹²⁰ Bratoslav, sluga u to vreme već pokojnog Franciska Mangana, poznatog trgovca iz Barija nastanjenog u Dubrovniku, ugovorio je 29. oktobra 1321. sa Lamprom, sinom Mence Menčetića, kupovinu 6 buradi ulja, kapaciteta pola milijara svako bure, i obavezao se da će mu za ulje iz jednog bureta, koje je verovatno bilo boljeg kvaliteta, platiti po 55 solida za milijar, a za ostalih 5 buradi po 54 solida.¹²¹ Bratoslav je ovo ulje kasnije prodavao u gradu bez sumnje po znatno višoj ceni, jer mu se inače taj posao ne bi isplatio. I Kudelin »stacionarius«, sin nekog Gradeše nosača, kupio je januara 1335. od Stefana Čaulečo bure ulja kapaciteta pola milijara, po ceni od 55 perpera milijar, s tim da mu ga isplati posle prodaje u svom dućanu.¹²² Kudelin je novembra iste godine uzeo još pola milijara ulja od Vlaha Kabužića i obavezao se da ga u svom dućanu proda u toku jednog meseca, po ceni po kojoj ga prodaje u gradu Tomazin iz Barija i »illi de Gambe«. Pod istim uslovima je od Vlaha uzela pola milijara ulja i Cenobija, majka Martola Tupše.¹²³ Kao što vidimo, trgovci su ulje najčešće davali na prodaju vlasnicima dućana, a ovi su ga prodavali prema dogovoru sa njima. Ponekad su dobit od prodaje delili na pola. Takav slučaj je bio sa Putnikom prodavcem, koji je 13. septembra 1370. primio od Radoslava prodavca jedan sud ulja vrednosti 20 dukata, da ga prodaje u svom dućanu.¹²⁴ Cvetko Turču i Jakov Grampe dali su svojih 85 stari ulja i još 2 puna suda aprila 1372. da prodaje Radovče, sin nekog Bratena, inače Cvetkov sluga.¹²⁵ Nabavkom i prodajem ulja bavio se i Đanino apotekar. On se januara 1386.

¹¹⁷ Mon. Rag. I, 2; Solovjev, Liber omnium reformationum, 16.

¹¹⁸ Mon. Rag. I, 1; Solovjev—Peterković, Dubrovački zakoni i uredbe, 14.

¹¹⁹ Div. not. III, 100'.

¹²⁰ Div. canc. IV, 15'.

¹²¹ Lampre je od Bratoslava odmah primio 50 perpera, zatim 34 i na kraju 60 perpera. (Div. canc. VI, 166).

¹²² Div. canc. XII, 26'.

¹²³ Isto, 41.

¹²⁴ Div. canc. XXII, 82'.

¹²⁵ Div. canc. XXIII, 95.

obavezao da će Radoju Ružiću do Uskrsa nabaviti jedan sud ulja za 80 perpera po ceni od 18 groša star. Danino je istog dana prodao još jedan sud ulja Radoslavu Klapoviću i Ratku Miladinoviću za 80 perpera računajući, kao i u prethodnom slučaju, po 18 groša star. On je i februara ove godine u ime Jakobela Skarlatija iz Venecije dao Milmanu nosaču na prodaju jednu od 8 vasa ulja, koje je Jakobelus dovezao u Dubrovnik. Tokom marta uspeo je da i ostalo ulje da raznim vlasnicima dućana da ga prodaju.¹²⁶ Tim poslovima bavio se i Marin Kabužić, koji je 17. aprila 1386. dao Ratku Vojniću da mu proda jedan sud ulja od 50 stari po unosnoj ceni od 2 perpera star, a 8. juna pod istim uslovima još 50 stari Milmanu Pepercu.¹²⁷ Milman Peperec se inače javlja sve do kraja XIV v. kao prodavac ulja na malo. Zapravo, 21. novembra 1392. uzeo je od Nikše Ratkovića 46 stari svetlog ulja, da ga prodaje u gradu »precio curenti«. Uspeo je da ga srazmerno brzo proda tako da već 9. decembra isplaćuje Nikši 50 perpera. On je i 15. februara 1397. uzeo od magistra Karla »de scolis de Bononia« sud ulja od oko 45 stari. Karlu je trebalo da isplati po 13 groša za star, a ostatak je zadržavao za sebe.¹²⁸ I Vlaho Radovanov, koji je u dogovoru sa opštinom u nekoliko navrata dovezao veće količine ulja, prodao je 21. januara 1388. jedan sud Pribilu Bertonegu i jedan Bogavcu Pribiloviću po ceni od 14 groša za star, s tim da mu novac isplate nakon jednog i pò meseca — pošto ulje preprodaju.¹²⁹ Na taj način je prodavao ulje i Radovan Marić. Od njega su 13. februara 1391. kupili po jedan sud ulja Nikola Mirković i Miloš Bogojević, po ceni od 15 groša star. Miloš Bogojević, kome je prodaja ulja na malo, izgleda, bio stalan posao, kupio je oktobra 1392. od Nikole Martinusića 35 stari ulja da ga prodaje po ceni od 19 groša i 6 folara star. Od Nikole je jedan sud ulja od 49 stari uzeo na prodaju i Stojan Mergić, pod uslovom da ga prodaje po ceni od 18 groša i 4 folara star, a dnevni pazar da predaje Nikoli. Ono što ne uspe da proda morao je da vrati.¹³⁰

U unutrašnjoj trgovini uljem u ovo vreme često srećemo i Utiješena Radoslalića. Od njega je 2. maja 1392. uzeo u koleganciju »ad comune proficuum« Radovče Bratanović 45 dukata i 14 groša, da sa tim kupi ulje koje će prodavati u toku dva meseca. Utiješenu će nakon obračuna isplatiti uloženi kapital i deo dobiti koji mu pripada.¹³¹ I Dabiživ Slovinović je 12. novembra 1393. primio od Vlaha Vlahovog, koji je radio u ime Utiješena, 44 stari ulja koje je trebalo da prodaje »pro cursu civitatis« i od svakog prodatog stara kao

¹²⁶ 2. marta 1386. dao je jedan sud Tripku Banoviću; 24. marta jedan sud Milmanu nosaču, a 29. avgusta još jedan sud (Div. canc. XXVI, 26').

¹²⁷ Div. canc. XXVI, 69', 85'.

¹²⁸ Div. canc. XXX, 164'; XXXII, 24'.

¹²⁹ Div. canc. XXVII, 81.

¹³⁰ Div. canc. XXIX, 183; XXX, 151', 157.

¹³¹ Div. canc. XXX, 21'. — Na sličan način je poslovao i Dimitrije Stepković, koji je 13. oktobra 1390. primio od Gučeta Boljanića 20 perpera, sa kojima je trebalo da kupi ulje i prodaje ga u gradu u toku sledećih 15 dana. Prihode od prodaje deliće na uobičajen način. (Div. canc. XXIX, 143.)

nagradu zadrži za sebe po jedan groš.¹³² Izvesna količina Utiješenovog ulja (27 stari) nalazila se i u dućanu pomenutog Radovca, gde ga je prodavao Radovčev sluga.¹³³

Zadnjih godina XIV v. često susrećemo kao trgovca uljem i Matiju Durđevića, koji je svoje ulje obično davao da se prodaje po dućanima u gradu. Tako je 16. oktobra 1397. dao Canus-u Petroviću 50 stari ulja da ga prodaje u svom dućanu po ceni od 20 folara kvartuč. Novembra mu je ponovo dao još 50 stari da ga prodaje po istoj ceni, uz nagradu od pola groša za prodati star. Decembra meseca iste godine Matija je dao i Stojku Margiću 50 stari ulja da ga prodaje na malo po ceni od 20 folara kvartuč, a njemu je trebalo da isplati po 15,5 groša za star.¹³⁴ Matija je i posle ovoga trgovao uljem. Godine 1399. uvezao je veću količinu, pa mu je opština na njegov zahtev dozvolila da jedan deo izveze i proda izvan grada, »in domibus porte sancti Luce«. Izgleda da ovde nije uspeo da ga proda, pa mu je 3. maja dozvoljeno da ga vrati u grad, s tim da ga može izvesti kad bude hteo.¹³⁵

Kao što vidimo, ulje se na malo prvenstveno prodavalo po dućanima. Vlasnici dućana su ponekad uzimali ljude koji su im pomagali pri prodaji. Tako je Bogdaša Branotin 16. avgusta 1365. uzeo Putnika nosača da mu služi »in servicio olei« tj. da mu meri i prodaje ulje u toku jedne godine, kao što to rade »bastasii ad istud officium deputati«, uz platu od 16 perpera godišnje.¹³⁶ I Radan Burojević je u svom dućanu, gde je prodavao ulje (una apoteca ad vendendum oleo) uzeo 20. maja 1389. Živka Milovanovića da prodaje ulje i vodi knjigu o nabavci i prodaji. Živko se obavezao na godinu dana, pod uslovom da prihode od prodaje deli s Radanom na pola.¹³⁷ Kao i obično bilo je i onih koji se nisu držali ugovorenih obaveza. Takav slučaj je bio sa Marojem, slugom Nikole Radostića, koji je prodavao Nikolino ulje i pobeo sa sumom od 30 perpera. Zbog toga je 5. maja 1397. opštinski telal javljao da ga niko ne primi niti mu ukaže bilo kakvu pomoć, pod kaznom predviđenom za takve slučajeve.¹³⁸

Ma da se ulje na malo moglo prodavati samo po dućanima i na pijaci, bilo je i takvih koji su ga prodavali i na drugim mestima po gradu. Zbog toga je 17. februara 1365. u Malom veću bilo odlučeno da niko ne sme prodavati ulje, sir i druge stvari »sub logia spongiarum«, pod kaznom od 25 perpera.¹³⁹

¹³² Div. canc. XXX, 78. — Pod istim uslovima je 18. aprila 1393. Putnik Pribanović primio od Volče Ratmilovića da mu proda 26 stari ulja u gradu. Za svaki prodati star dobijao je po jedan groš. (Div. canc. XXX, 16.)

¹³³ Div. canc. XXX, 88. — 22. decembra 1398. knez je na zahtev Radovčeve žene tražio da se sekvestrira 125 stari ulja koje je držao Obrad Regut, a koje je, izgleda, pripadalo Radovcu (Div. canc. XXXII, 209').

¹³⁴ Div. canc. XXXII, 91, 95', 103.

¹³⁵ Ref. XXXI, 56.

¹³⁶ Div. canc. XX, 47.

¹³⁷ Div. canc. XXVII, 221.

¹³⁸ Div. canc. XXXII, 45.

¹³⁹ M. Dinić, Iz dubrovačkog arhiva I, Zbornik za IJK XVII, Beograd 1957, 6.

Kad je u gradu bilo dovoljno ulja, opština je pojedincima dozvoljavala da ga prodaju i u Stonu. Tamo je ono bilo nešto skuplje nego u gradu, pa je uvek bilo zainteresovanih za prodaju. Februara 1381. bilo je dozvoljeno Lampri Crijeviću i Radoslavu Zombal da pošalju u Ston po jedan sud ulja i prodaju ga po ceni od 24 folara kvartuč i to samo onima iz Stona, pod kaznom gubitka ulja i 12 groša.¹⁴⁰ I pojedini vlasnici dućana koji nisu mogli da prodaju ulje u gradu ili im cena nije odgovarala slali su ga u Ston i tamo prodavali preko svojih pretstavnika. Radovac Bratanović prodavac je 8. februara 1387. dao Ratku Vohiniću dva suda ulja kapaciteta 100 stari da ga prodaje u Stonu po 16 groša star, s tim da dobit od prodaje dele na pola. On je i februara sledeće godine dao istu količinu ulja Milmanu Pepercu, da ga na svoj rizik prodaje u Stonu najmanje po 16 groša star, a ako može i više, uz platu od 5 perpera mesečno.¹⁴¹

*

Materijal iznet u ovom radu svedoči da je Dubrovnik bio i značajno tržište uljem, koje je srazmerno rano privuklo trgovce kako sa severne i južne dalmatinske obale tako i iz južne Italije, sa kojom Dubrovnik od najranijeg vremena održava žive poslovne i trgovačke veze. Značajna je morala biti i domaća proizvodnja ulja, ali pošto je to bio artikal za koji su bile zainteresovane i zemlje iz zaleđa, u Dubrovnik je rano počelo da pristiže strano ulje koje je odatle izvoženo i morem i kopnom. Opština je osnovne norme u vezi sa uvozom, izvozom i prodajom ulja u gradu regulisala još u prvoj polovini XIV v., ali se za trgovinu više zainteresovala tek u drugoj polovini veka, kad je promet ovim artiklom postao sve življi. U vezi sa tim je, kao što smo videli, donet i čitav niz odredaba s ciljem da se pre svega grad snabde uljem i da se reguliše cena u unutrašnjoj prodaji. Pošto je opština onima koji uvezu ulje omogućavala da polovinu prodaju u gradu, doduše uz uslove koje ona odredi, a polovinu da izvezu i prodaju po svojoj volji, uspeła je da za ovu trgovinu zainteresuje čitav niz kako domaćih tako i stranih trgovaca. Na taj način je uspeła da grad uvek snabde dovoljnom količinom ulja i da prilično stabilizuje cenu, što je, naravno, samo pogodovalo njenim građanima.

¹⁴⁰ Dinić, Odluke veća I, 118.

¹⁴¹ Div. canc. XXVI, 157'; XXVII, 90'.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXIII—XXIV

1970—71

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb